

УДК: 327.84(73:497.11)"1948/1955"(093.2)

**Гвозден
ОТАШЕВИЋ**

новинар, Чачак

ШТА ЈЕ ЦИА ТРАЖИЛА У ЧАЧКУ?

АПСТРАКТ: Америчка обавештајна агенција (ЦИА) са седиштем у Ленлију, држава Вирџинија (САД), постојено, након извесној времена, скида ознаке тајности са поверљивих докумената у својој архиви, па је тако, у почетним деценијама XXI века, јавности постојало дослушно, преко интернетне стране ЦИА, шта су њени агенти извештавали из Чачка половином прошлог столећа. У овом тексту аутор, иначе дописник листа „Политика“ из чачанског краја, даје приказ најзанимљивијих појединосних из 13 објављених докумената.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: ЦИА, Чачак, шпијун, агенти, извештај, „Рајко Мишровић“, „Слобода“, „Прва јешолешка“

Америчка обавештајна служба постепено скида ознаке тајности са својих шпијунских извештаја из Чачка сачињених педесетих прошлог века, а од почетка овог (XXI) ЦИА је јавности на увид ставила 13 таквих „чачанских“ докумената који су деценијама, у архиви у Вирџинији, боравили под ознаком „тајна“ или „поверљиво“.

Шта су обавештајци водеће силе света могли тако важно да траже и нађу у паланци која је у то доба (1948) имала само 13.000 душа и тек се усправљала на ноге после страшних ратних година? Занимало их је, пре свега, шта се ради у војсци, армијским и новим индустријским предузећима. Привредна и војна шпијунажа били су постављени као основни задаци, па је само један од 13 поменутих докумената, и то онај из 1951. године, садржао податке о антикомунистичком покрету отпора у Западној Србији.

Из данашњег угла лако је уочити да су ти шпијунски извештаји били језгровити, са подацима скоро стопостотно тачним. А тамо где је шпијун био у недоумици, назна-

чио би да је податак непроверен, преузет из штампе или је реч о индицијама. Ако нешто није видео својим очима, навео би да је вест добио од „информатора“, дакле од нашег човека доушника, врбованог или плаћеног.

Тако, рецимо, у заглављу извештаја ЦИА-РДП80-00247А001900800001-1 од 2. децембра 1954. стоји: Поверљиво, достављено копија 50х1, земља Југославија (овај документ садржи информације које се тичу националне одбране УС и забрањен је увид неовлашћеним особама), а предмет дојаве је борбени поредак у ЈНА:

„Штаб 385. Моторизованог транспортног батаљона је у Чачку има једну саобраћајну јединицу у Београду, командант је од априла 1954. потпуковник Фрањо Лескошек. Ова јединица припада Београдском војном подручју и обухвата три транспортне јединице, једну за обуку возача и једну аутомеханичарску радионицу“, јавља из Чачка шпијун ЦИА.

Његов колега је 28. новембра 1951. године јавио: „Четрнаест група Геолошког

института Српске академије наука завршило је истраживања по Западној Србији. Више од 60 научника и асистената радило је у близини Горњег Милановца, Такова, Смедерева, Ребеља, Косјерића, Пожеге и других места. Њихова главна мисија била је да провере постојеће геолошке карте и сачине нове карте овог подручја. Групе су сакупили много фосилног материјала од стратографског и палеонтолошког значаја, и етнолошке и минералошке материјале из многих претходно неистражених подручја.“

У извештају од 22. новембра 1949. године о градњи хидроелектрана у Међувршју и Овчар Бањи стоји да је на првој завршено 17, на другој 40 одсто радова, и додаје: „Кад је прављен план о подизању те две хидроелектране, предвиђено је да се турбине увезу из Чехословачке. После прекида односа са том земљом, југословенски инжењери се надају се ће им Британци испоручити опрему. Петогодишњим планом предвиђено је да ове електране буду завршене до 1950, а да 1951. буду стављене у погон. На овим пословима упослене су добровољне радне бригаде али радови напредују веома споро и ако се настави тим темпом посао неће да буде завршен пре 1955.“ Ипак, све је завршено 1954. године. Шпијун се преварио за једну годину.

У јуну 1950. године обавештајац из Чачка јавља у Ленгли да су налазишта магнетита у Милићевцима и Горњој Горевници скоро исцрпљена, али да су новооткривена у Ријеци и Галичу и те како богата. Фабрика за прераду у Брђанима има две пећи („прва је предратна, друга нова, из 1949“) са дневним учинком од 25 вагона печеног магнетита, запошљава 200 радника са још 250 јамских рудара, а директор фабрике је инжењер Грегор Подурец, „руски белогардејац“.

Најопширнији је био агент који је послао извештај 19. марта 1951. године о чачанској „Фабрици хартије“. Пописао је димензије свих зграда и све машине, јавио да фабрички парни генератор дневно троши 30 тона угља лошијег квалитета, а да је „технички директор фабрике инжењер Енвалд, који

није комуниста“. Поручио је, такође, да фабрика има железнички колосек којим вагоне, пошто се испразне, „вуку четири вола“.

До појединости је била покривена делатност Војно-грађевинског предузећа „Ратко Митровић“ из Чачка, у извештајима од 23. августа 1951. и 17. јануара 1952. године. Тих година колектив је био од државне важности, јер је „Ратко Митровић“ подизао три војне фабрике у овом делу државе – „Слобода“ у Чачку, „Милан Благојевић“ у Лучанима и „Прва петолетка“ у Трстенику.

Тако сазнајемо да је „Слободу“ градило 80 кв. радника „Ратка Митровића“, 500 радника добровољаца Народног фронта и 1.200 чланова Другог радног батаљона Другог радничког одреда, док „спољну безбедност одржава око 40 чувара из КНОЈ-а (Корпус народне одбране Југославије) у саставу јединице стациониране у Ужичкој Пожеги“. Директор предузећа је „извесни мајор Винко, Словенац“, главни инжењер „извесни Шевченко, Рус који не жели да се врати тамо“, а официр Контраобавештајне службе (КОС) је „неидентификовани ћелави капетан који је наследио поручника Тому Шуљагића. Простор је дугачак три километра, широк километар, процењује се да је подигнуто 35 грађевина и прокопано неколико тунела кроз Јелицу, а зону од 500 метара око фабрике чувају војне јединице“. У „Слободи“ ће се „радити муниција малих калибара“, у „Милану Благојевићу“ противтенковска, а у Лучанима ће „вероватно бити изграђена фабрика барута“, реферисао је шпијун, што се показало тачним. Ту је директор „Вилим Шомођи, Мађар из Бачке Паланке, фанатични комуниста који је обучен само за техничке послове“, партијски секретар је мајор Винко Грујић („Веома бучан човек“), а спољну безбедност чува 70 припадника КНОЈ-а из пожешке јединице.

Фабрику авиона у Трстенику подизало је 35 радника управе од којих су половина инжењери, 100 кв. радника, 1.000 радника добровољаца НФ и 800 чланова Првог радног батаљона, али је већ на почетку било белаја. Ево шта је одатле јавио шпијун ЦИА:

„У јануару 1950. почело је инсталирање алатних машина у две завршене радионице. Канцеларије чланова особља премештене су у нову зграду. Припадници КНОЈ-а чувају улаз у ту зграду и траже посебне пропуснице за приступ. Седмицу пошто је зграда отворена, из једне од канцеларија украдени су планови за конструкцију авионских мотора. Било је много ухапшених, али лопов ипак није откривен. После тога, руководство фабрике је наредило специјалним чуварима да дежурају поред службеника док су планови код њих.“

Агент који је покривао „Складиште авионског горива код Витановца, Чачак“ известио је 21. јануара 1952. године да ту, на дубини до 70 метара, у непознатом броју резервоара има 3.000 до 4.000 тона авионског горива намењеног аеродрому у Ранковићеву (Краљеву), додајући:

„Ова резерва је наводно део испорука западних савезника у време кризе око Трста током 1948. На основу података добијених од информатора, складиште горива строго чува посада од једног официра и 30 подофицира и регрута који припадају јединици аеродрома у Ранковићеву. Складиште је опасно препреком од бодљикаве жице високе 2,5 метра, са чуварским осматрачницама на сваком углу. Отприлике 100 метара око оgrade је забрањена зона. Чувари су постављени испред улаза у депо и на врху сваке осматрачнице. Такође, у време кад је информатор посетио ту зону, на дужности су биле две чуварске патроле са псима. Информатор није приметио ниједну противавионску батерију постављену у близини.“

Ево шта је агент ЦИА јавио о кретању четника и то шест година после рата, дакле

у време кад су већ увелико били поражена војска:

„ЦИА-РДП82-00457Р008400430008-8, 21. септембар 1951. Поверљиво, достављено 25x1, земља Југославија, предмет: Антикомунистички покрет отпора у Западној Србији.

1. Покрет отпора делује у Западној Србији под називом „Ослобођење земље“ или ОЗ (Liberation of the Country). Учитељица Ната Ђуричић, из села Козличић у округу Ваљево, ухапшена је децембра 1950. као члан ОЗ. УДБА је нашла чланску карту ОЗ на њено име и због тога је осуђена на шест година затвора.
2. У ваљевском округу тренутно оперишу мале четничке групе, у подземљу. Потпуковник Владимир Комарчић, познат као Лале, бивши командант Михаиловићевог Посавско-колубарског корпуса, и Миле Бошковић, неко време командант Ваљевске војне области под Михаиловићем, живе у планинским скровиштима у пределима Медведника, Маљена, Рудника и Сувобора. Јављено нам је да им народ у тим крајевима помаже.
3. Никола Калабић, бивши четнички официр, био је, како извештавају, опкољен 1950. од стране милиције и војске између села Брежђе и Осеченица. Ипак је успео да побегне и народ ваљевског краја верује да он још живи на овом подручју.
4. Спиро Миладиновић, означен је као вођа четничке групе из Топлице која оперише на подручју Космета.“

Извор: <https://www.cia.gov/library/readingroom/search/site/serbia>

Документ 1

ЦИА-РДП80-00247A001900800001-1

2. децембар 1954.

Поверљиво, достављено којија 50x1, земља Југославија

(овај документ садржи информације које се тичу националне одбране УС и забрањен је увид неовлашћеним особама)

Предмет: Борбени поредак: 385. Моторизовани транспортни батаљон Чачак; 58. Пешадијска дивизија, Осијек; 49. Пешадијски пук, Винковци.

1. Штаб 385. Моторизованог транспортног батаљона је у Чачку, има једну саобраћајну јединицу у Београду, командант је од априла 1954. потпуковник Фрањо Лескошек. Ова јединица припада Београдском војном подручју и обухвата три транспортне јединице, једну за обуку возача и једну аутомеханичарску радионицу.
2. 58. Пешадијска дивизија смештена је у Осијеку, под командом генерал-мајора Милоша Станимировића, обухвата четири пешадијска пука, по два у Осијеку и Винковцима. Један од тих пукова, 49. Винковачки, под командом је пуковника Вељка Матичевића.

(Одобрено за објављивање 18. 2. 2014)

50X1-HUM

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited 50X1-HUM

CONFIDENTIAL
NO FOREIGN DISSEM

50X1-HUM

COUNTRY Yugoslavia

REPORT

SUBJECT Order of Battle: 385th Motor
Transport Battalion, Cacak;
58th Infantry Division, Osijek;
49th Infantry Regiment, Vinkovci

DATE DISTR. 2 DEC 1964

NO. PAGES 1

REFERENCES

50X1-HUM

DATE OF
INFO.
PLACE &
DATE ACQ

50X1-HUM

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION. SOURCE GRADINGS ARE DEFINITIVE. APPRAISAL OF CONTENT IS TENTATIVE.

1. The headquarters of the 385th Motor Transport Battalion is at Cacak; one transport company is on detached service in Belgrade. The Commanding Officer, as of April 1964, was Lt. Col. Franjo Lokosek. The unit is subordinate to the Belgrade Podrucje, and includes 3 transport companies, 1 driver training company, 1 company for the workshop where repairs of Podrucje vehicles are made.

2. The 58th Infantry Division is stationed in Osijek and is under the command of Major General Milos Stanimirovic. 50X1-HUM
Dependent units include the following:

94th Infantry Regiment, V.P. 5640, Osijek
? Infantry Regiment, V.P. 5530, Osijek
? Infantry Regiment, V.P. ? Vukovar
49th Infantry Regiment, V.P. 7930, Vinkovci.

3. The 49th Infantry Regiment, Vinkovci, is under the command of Col. Veljko Maticevic.

50X1-HUM

CONFIDENTIAL
NO FOREIGN DISSEM

GROUP 1
Excluded from automatic
downgrading and
declassification

STATE	DIA	ARMY #	NAVY	AIR	NSA	AID			

(Note: Field distribution indicated by "#".)

INFORMATION REPORT INFORMATION REPORT

Документ 2

ЦИА-РДП80-00809А000700030189-8

28. новембар 1951.

Поверљиво, достављено 50x1, докумен̃ садржи информације из с̃раних извора или радио-емисија, земља Јуџославија – Буџарска

Предмет̃: Групе геолога истражују Западну Србију, пронађене нове залихе каолина у Бугарској.

(Новински извеш̃аји Јуџославија – Буџарска, 16. јун – 13. сеп̃тембар 1951, као индикације, нероверено)

(Провера геолошких мапа, Загреб, Борба, 7. август̃а 1951)

Четрнаест група Геолошког института Српске академије наука завршило је истраживања по Западној Србији. Више од 60 научника и асистената радило је у близини Горњег Милановца, Такова, Смедерева, Ребеља, Косјерића, Пожеге и других места. Њихова главна мисија била је да провере постојеће геолошке карте и сачине нове карте овог подручја.

Групе су сакупиле много фосилног материјала од стратографског и палеонтолошког значаја и етнолошке и минеролошке материјале из многих претходно неистражених подручја.

(Откривене залихе азбест̃а. Загреб, Вјесник, 16. јуна 1951)

У Срезу Кавадараца напредују радови на испитивању залиха азбеста. Нова истраживања у руднику Добриниште код Ибарца открила су досад непознате залихе квалитетног chrysotile азбеста. Геолози верују да залиха азбеста има такође близу Мајдана, Клинова, Куманичева и Галишта.

(У Буџарској от̃кривене нове залихе каолина – Софија, Труд, 13. сеп̃тембар 1951)

Директор рудника у Сенову, близу старог налазишта каолина у Сенову, Иван Иванов Кишкинов, открио је нове залихе каолина на налазишту Разград Околија. Међутим, то налазиште није погодно за експлоатацију. Касније, Кишкинов је открио друге сличне залихе погодне за коришћење и то је уврштено у план експлоатације рудника Сеново за 1951. годину.

(Одобрено за објављивање 17. 10. 2011)

Sanitized Copy Approved for Release 2011/10/17 : CIA-RDP80-00809A000700030189-8

CLASSIFICATION **CONFIDENTIAL**
 SECURITY INFORMATION
 CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
 INFORMATION FROM
 FOREIGN DOCUMENTS OR RADIO BROADCASTS

COUNTRY Yugoslavia; Bulgaria
 SUBJECT Economic - Natural resources
 HOW PUBLISHED Daily newspapers
 WHERE PUBLISHED Yugoslavia; Bulgaria
 DATE PUBLISHED 16 Jun - 13 Sep 1951
 LANGUAGE Serbo-Croatian; Bulgarian

REPORT
 CD NO. 50X1-HUM
 DATE OF INFORMATION 1951
 DATE DIST. 25 Nov 1951
 NO. OF PAGES 1
 SUPPLEMENT TO REPORT NO.

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF SPYGLASS ACT OF U. S. C. 18 AND 51 AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION OF ITS CONTENTS TO ANY PERSON OR TO ANY UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

SOURCE Newspapers as indicated.

GEOLOGY GROUPS EXPLORE WESTERN SERBIA;
 FIND NEW KAOLIN DEPOSITS IN BULGARIA

CHECK GEOLOGICAL MAPS -- Zagreb, Borba, 7 Aug 51

Fourteen groups from the Geological Institute of the Serbian Academy of Science have just completed exploring western Serbia. Over 60 scientists and assistants worked in the vicinity of Gornji Milanovac, Takovo, Smederevo, Rebelj, Koejeric, Pozega, and other places. Their main mission was to check existing geological charts and make new charts of this area.

The group collected much fossil material of stratigraphic and paleontological significance, and ethnological and mineralogical materials from many previously unexplored areas.

DISCOVER NEW ASBESTOS DEPOSITS -- Zagreb, Vjesnik, 16 Jun 51

In Kavadar Srez, exploratory work has been in progress to discover asbestos ore. New explorations of the Dobriniste mine near Ibarac have uncovered rich deposits of good-quality chrysotile asbestos. Geologists believe asbestos is also present near Majdan, Klinovo, Kumanicevo, and Galiste.

NEW KAOLIN DEPOSITS DISCOVERED IN BULGARIA -- Sofia, Trud, 13 Sep 51

New kaolin deposits have been discovered by Ivan Ivanov Kishkinov, director of the mine in Senovo, near the old kaolin mine in Senovo, Razgrad Okliya. However, these deposits were unexploitable. Later, Kishkinov discovered other such deposits, which were exploitable and which made the fulfillment of the 1951 plan of the Senovo mine possible.

- E N D -

- 1 -

CLASSIFICATION		CONFIDENTIAL	
STATE	☒ NAVY	☒ NSRB	DISTRIBUTION
ARMY	☒ AIR	☒ FBI	

Sanitized Copy Approved for Release 2011/10/17 : CIA-RDP80-00809A000700030189-8

Документ 3

ЦИА-РДП82-00457Р002500210009-6

17. мај 1949.

Поверљиво, досјављено 25x1 и 6x1, земља Југославија

Предмет: Складиште бензина код Краљева, Србија.

(Тајна, нејоверена информација)

Подземно складиште бензина код Краљева снабдева горивом аеродрома код Краљева, у Прељини близу Чачка и у Крагујевцу. Подигнуто је у склопу брда „Чемерница“ које се налази северно од пруге Краљево – Крагујевац, на тачки удаљеној пет километара источно од Краљева. Депо има непознат број резервоара, од којих сваки може да прими три милиона литара. По нашим извештајима, резервоари су пуни. Депо је окружен оградом од бодљикаве жице високом 2,5 метра. Од објеката на површини је видљиво само седам вентилатора од армираног бетона. Област чува седам стражарских смена, састављених од Десете крајишке дивизије којој је штаб у Крагујевцу. Они чувају и фабрику авионских мотора у Краљеву и аеродром у Краљеву.

(Ознака њоверљивосћи скинућа 10. 5. 1978, за објављивање одобрено 9. 9. 1999)

CLASSIFICATION ~~SECRET~~

25X1A2g

25X1A9a

Approved For Release 1999/09/09 : CIA-RDP82-00457R0025002-6

INFORMATION REPORT

CD NO.

COUNTRY Yugoslavia

DATE DISTR. 17 March 1949

SUBJECT Gasoline Depot at Kraljevo, Serbia

NO. OF PAGES 1

PLACE 25X1A6a

NO. OF ENCLS. 1 sketch
(LISTED BELOW)

ACQUIRED 25X1X6a

25X1A2g

DATE OF INFO.

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

25X1X6

An underground gasoline depot near Kraljevo supplies fuel to the airfields at Kraljevo, Preljina (near Cacak), and Kragujevac. It is built into the slope of "Cemernica" hill which is located just north of the Kraljevo-Kragujevac railway line at a point five kilometers east of Kraljevo. The depot contains an unspecified number of concrete fuel tanks each of which has a capacity of 3,000,000 liters. All fuel tanks are reported to be full. The depot area is surrounded by a barbed wire fence two and one-half meters high, and the only objects visible above the surface are seven ventilator shafts of reinforced concrete. The area is guarded by seven guard posts, manned by members of 10 "Krajinska" Division which has its headquarters at Kragujevac. The 10 Division also guards the aircraft engine factory at Kraljevo and the Kraljevo airfield.

105

This document is hereby regraded to
CONFIDENTIAL in accordance with the
letter of 14 October 1970 from the
Director of Central Intelligence to the
Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

Document No. 008
NO CHANGE in Class. ☐
☒ DECLASSIFIED
Class. CHANGED TO: TS S C
Auth: DDA Memo, 4 Apr 77
Date: MAY 10 1976 By: 013

CLASSIFICATION		DISTRIBUTION									
STATE	☒ NAVY	☒ AIR	☒ FBI								
ARMY	☒ AIR	☒ FBI									

~~SECRET~~

Approved For Release 1999/09/09 : CIA-RDP82-00457R002500210009-6

Документ 4

ЦИА-РДП82-00457P00340060005-7

22. новембар 1949.

Поверљиво, досјављено 25x1, земља Југославија

Предмет: Изградња хидроелектрана код Чачка у Овчарској бањи.

1. У Југославији је за изградњу хидроелектрана задужено државно предузеће познато као „Хидроградња“, под чијом управом су 1949. почели радови на хидроелектрани *Међувршје* код Чачка. Завршено је 17 одсто радова. Такође 1949. почела је изградња друге хидроелектране, близу Овчарске бање, и ту је довршено 40 одсто радова. Постављени су темељи и ископани канали, али машине и турбине још нису допремљени.

Кад је прављен план о подизању те две хидроелектране, предвиђено је да се турбине увезу из Чехословачке. После прекида односа са том земљом, југословенски инжењери надају да се ће им Британци испоручути опрему.

2. Петогодишњим планом предвиђено је да ће ове електране да буду завршене до 1950, а 1951. бити стављене у погон. На овим пословима упуслене су добороволне радне бригаде, али радови напредују веома споро, и ако се настави тим темпом посао неће бити завршен. пре 1955.

(Одобрено за објављивање 30. 3. 2001)

INFORMATION REPORT

CD NO. 25X1A 608

COUNTRY Yugoslavia

DATE DISTR. 22 NOV 49

SUBJECT Construction of the Hydro-Electric Stations near
Cacak and Ovcarska Banja.

NO. OF PAGES 1

PLACE
ACQUIRED

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

DATE OF INFO

25X1A

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

25X1X

1. In Yugoslavia the state enterprise for the construction of hydro-electric stations is known as "Hidrogradnja". Under its direction, work was started in 1949 on the Medjuvrnje hydro-electric station near Cacak. Seventeen percent of the construction has been completed. A second hydro-electric station near Ovcarska Banja was also started in 1949, and is forty percent completed. The concrete foundations have been laid and canals have been dug, but the machinery and turbines have not yet arrived.
2. When plans were first made for the construction of these two hydro-electric stations, the required turbines were to be imported from Czechoslovakia. Since the breakdown of relations with that country, Yugoslav engineers have hoped that Britain would supply the equipment.
3. The Five Year Plan called for the completion of the two stations by 1950 so that they could be put into operation by 1951. Voluntary labor brigades are employed on these projects, and the work is progressing so slowly that if the work continues at its present pace, it is considered unlikely that the projects will be completed before 1955.

107

This document is hereby regraded to
CONFIDENTIAL in accordance with the
letter of 16 October 1978 from the
Director of Central Intelligence to the
Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

Document No. 5
NO CHANGE in Class.

☒ DECLASSIFIED

Class. CHANGED TO: TS

Auth: NSA Memo 4 Apr 77

Date: 25 OCT 77

By: [Signature]

CLASSIFICATION **CONFIDENTIAL** - U.S. OFFICIALS ONLY

STATE	☒ NAVY	☒ NSRB	DISTRIBUTION	THIS DISTRIBUTION LISTING MUST BE
ARMY	☒ AIR	☒ FBI	WARNING NOTICE	

EXCISED BEFORE PUBLIC RELEASE OF THIS DOCUMENT.

Документ 5

ЦИА-РДП82-00457Р0048004100112-9

9. мај 1950.

Поверљиво, достављено 50х1, земља Југославија

*Предмет: Војнотехничке фабрике у Вогошћи, Илијашу и Чачку
(непроверена информација)*

1. Фабрика Вогошћа је део Комбината Војне Индустрије у Сарајеву који такође укључује три остала војнотехничке фабрике, Сарајево 1, Сарајево 2 (Пиротехника Кошево) и Илијаш.
2. Фабрика Вогошћа основана је за израду тенкова, трактора, аутомобила, артиљерије и артиљеријске муниције. Процењује се да сада има 1.200 запослених, укључујући и оне који раде на развоју и конструкцији експериментално. Сировине су скоро искључиво из југословенских извора. Секције за израду муниције, ливница и ковачница су у раду. Главни производ фабрике је оклопни део тенкова. Производња мотора за аутомобиле планирана је од новембра 1949. Фабрика ради на електричну енергију из Сарајева, али користи своју термоелектрану као резерву. Опрема коју има је немачког, чешког, руског и југословенског порекла.
3. Војнотехничка фабрика Илијаш смештена је иза железничке станице у Илијашу, на прузи Шамац – Сарајево, запошљава око 800 радника на изради полупроизвода који се користе за производе других фабрика. Сировине углавном добија из комбината гвожђа Зеница и Вареш и рудника Бор. Електричном енергијом снабдева се из термоелектране у Какњу, док заводска станица служи као резерва. Постројење чувају, интерно, индустријска милиција и особље УДБ-е, а споља КНОЈ.
4. Војнотехничка фабрика „Ратко Митровић“ у Чачку производи три врсте пољских радио-телеграфских и телефонских апарата за Војску Југославије. Има око 1.200 запослених. Поред тога, око 400 армијских радио-механичара обучава се у фабричкој школи. Електрична енергија добија се из Чачка, али фабрика има и сопствену, резервну станицу.

(Одобрено за објављивање 17. 9. 2013)

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/09/17 : CIA-RDP82-00457R004800410011-9

INFORMATION REPORT

COUNTRY Yugoslavia

SUBJECT Military Technical Plants at Vogosca,
Ilijas and Cacak

PLACE
ACQUIRED

DATE OF INFO. . .

CD NO.

DATE DISTR. 9 44 50

NO. OF PAGES 1

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)SUPPLEMENT TO
REPORT

50X1-HUM

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF THE ESPIONAGE ACT 50 U.S.C. 31 AND 32, AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION OF ITS CONTENT IN ANY MANNER TO AN UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

50X1-HUM

1. The Vogosca Plant is part of the Kombinat Vojne Industrije (Military Industrial Combine) in Sarajevo, which also includes three other military technical plants; Sarajevo I, Sarajevo II (The Kosevo Pyrotechnic), and Ilijas.
2. The Vogosa Plant was built for the manufacture of tanks, tractors, automobiles, artillery and artillery ammunition. At present approximately 1,200 workers are employed, including those experimenting on model construction. Raw materials come almost exclusively from Yugoslav sources. The ammunition section, the foundry and forge are in operation. The chief product of the plant is armored parts for tanks. Production of an automobile engine was planned to begin in November 1949. The plant operates on electric power from Sarajevo, but utilizes its own thermal power station as a reserve. Equipment used is of German, Czech, Russian and Yugoslav origin.
3. The Ilijas Military Technical Plant, located beyond the Ilijas railroad station on the Samac-Sarajevo line, employs approximately 800 workers in the manufacture of semi-finished products, which are processed for completion in the other plants of the combine. Raw materials are supplied mostly by the Zenice and the Vares Iron Works and the Bor mine. Electric power is furnished by the thermal power plant in Kakanj, while the plant's own power station serves as a reserve. The plant is guarded by the Industrial Militia and by VDB personnel internally, and by the KNOJ externally.
4. The Ratko Mitrovic Military Technical Plant in Cacak is producing three types of Polish radiotelegraphic and telephone sets for the Yugoslav Army. Approximately 1,200 workers are employed. In addition, approximately 400 Army radio mechanics are being trained in the plant school. Electric power is obtained from Cacak and the factory has its own reserve power plant.

50X1-HUM

CLASSIFICATION

~~SECRET/CONTROL~~ - U.S. EYES ONLY

STATE	X	NAVY	X	NSRB
ARMY	X	AIR	X	FBI

DISTRIBUTION

This document is hereby regraded to
CONFIDENTIAL in accordance with the
letter of 16 October 1978 from the
Director of Central Intelligence to the
Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

Document No. _____
No Change in Class

~~Change in~~
~~Classification~~

X **1** **2** **3** **4** **5** **6** **7** **8** **9** **10** **11** **12** **13** **14** **15** **16** **17** **18** **19** **20** **21** **22** **23** **24** **25** **26** **27** **28** **29** **30** **31** **32** **33** **34** **35** **36** **37** **38** **39** **40** **41** **42** **43** **44** **45** **46** **47** **48** **49** **50** **51** **52** **53** **54** **55** **56** **57** **58** **59** **60** **61** **62** **63** **64** **65** **66** **67** **68** **69** **70** **71** **72** **73** **74** **75** **76** **77** **78** **79** **80** **81** **82** **83** **84** **85** **86** **87** **88** **89** **90** **91** **92** **93** **94** **95** **96** **97** **98** **99** **100** **101** **102** **103** **104** **105** **106** **107** **108** **109** **110** **111** **112** **113** **114** **115** **116** **117** **118** **119** **120** **121** **122** **123** **124** **125** **126** **127** **128** **129** **130** **131** **132** **133** **134** **135** **136** **137** **138** **139** **140** **141** **142** **143** **144** **145** **146** **147** **148** **149** **150** **151** **152** **153** **154** **155** **156** **157** **158** **159** **160** **161** **162** **163** **164** **165** **166** **167** **168** **169** **170** **171** **172** **173** **174** **175** **176** **177** **178** **179** **180** **181** **182** **183** **184** **185** **186** **187** **188** **189** **190** **191** **192** **193** **194** **195** **196** **197** **198** **199** **200** **201** **202** **203** **204** **205** **206** **207** **208** **209** **210** **211** **212** **213** **214** **215** **216** **217** **218** **219** **220** **221** **222** **223** **224** **225** **226** **227** **228** **229** **230** **231** **232** **233** **234** **235** **236** **237** **238** **239** **240** **241** **242** **243** **244** **245** **246** **247** **248** **249** **250** **251** **252** **253** **254** **255** **256** **257** **258** **259** **260** **261** **262** **263** **264** **265** **266** **267** **268** **269** **270** **271** **272** **273** **274** **275** **276** **277** **278** **279** **280** **281** **282** **283** **284** **285** **286** **287** **288** **289** **290** **291** **292** **293** **294** **295** **296** **297** **298** **299** **300** **301** **302** **303** **304** **305** **306** **307** **308** **309** **310** **311** **312** **313** **314** **315** **316** **317** **318** **319** **320** **321** **322** **323** **324** **325** **326** **327** **328** **329** **330** **331** **332** **333** **334** **335** **336** **337** **338** **339** **340** **341** **342** **343** **344** **345** **346** **347** **348** **349** **350** **351** **352** **353** **354** **355** **356** **357** **358** **359** **360** **361** **362** **363** **364** **365** **366** **367** **368** **369** **370** **371** **372** **373** **374** **375** **376** **377** **378** **379** **380** **381** **382** **383** **384** **385** **386** **387** **388** **389** **390** **391** **392** **393** **394** **395** **396** **397** **398** **399** **400** **401** **402** **403** **404** **405** **406** **407** **408** **409** **410** **411** **412** **413** **414** **415** **416** **417** **418** **419** **420** **421** **422** **423** **424** **425** **426** **427** **428** **429** **430** **431** **432** **433** **434** **435** **436** **437** **438** **439** **440** **441** **442** **443** **444** **445** **446** **447** **448** **449** **450** **451** **452** **453** **454** **455** **456** **457** **458** **459** **460** **461** **462** **463** **464** **465** **466**

22. 11. 1966

DATE: 11/11/11

50X1

Документ 6

ЦИА-РДП82-00457Р005000160006-7

5. јун 1950.

Поверљиво, досјављено 25x1, земља Југославија

Предмет: „Шумадија“, фабрика за прераду магнезита у Брђанима код Чачка.

(нејроверена информација)

1. Магnezит се добија из рудника у Милићевцима и Горњој Горевници, који су скоро исцрпљени, и из недавно откривених налазишта у Ријеци и Галичу, за које се јавља да су богата. Руда добијена у Милићевцима и Горњој Горевници превози се на обраду жичаром, до фабрике у Брђанима, на супрот железничкој станици на прузи Чачак – Лајковац – Београд, 18 километара од Чачка. Руда из рудника Ријека и Галич довози се камионима. После пребирања и паковања руда се железничким вагонима транспортује у Београд.
2. Први и други квалитет руде се извози, пре свега у САД. Мање вредне категорије прерађују се у плоче дугачке два и широке пола метра, дебљине од пола до пет центиметара. Дневни учинак фабрике је отприлике 25 вагона печеног магнезита или 500 плоча.
3. Фабрика је опремљена са две пећи за магнезит. Прва је стара и предратна, док је друга нова, подигнута 1949. и има два велика бензинска мотора. Сада су инсталиране и две нове пећи и још једна линија за брзо печење магнезита.
4. Фабрика запошљава 200 радника и око 250 рудара у јами. Инжењер Грегор Подурец, руски белогардејац, директор је фабрике, а персонални директор је Радомир Бошњакловић.

(Одобрено за објављивање 14. 4. 2006)

CLASSIFICATION ~~SECRET~~/CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY
CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
Approved For Release 2006/04/14 : CIA-RDP82-00457R005000160006-7
INFORMATION REPORT

COUNTRY Yugoslavia
SUBJECT "Shumandija" Magnesite Processing Factory
at Brdjani near Cacak

DATE DISTR. 5 JUN 50
NO. OF PAGES 1

NO. OF ENCLS. 25X1
(LISTED BELOW)
SUPPLEMENT TO 25X1
REPORT NO.

CONFIDENTIAL

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF THE ESPIONAGE ACT OF 1878, AS AMENDED, ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION OF ITS CONTENTS IN ANY MANNER TO AN UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

25X1

1. Magnesite is obtained from the Milicevci mines at Bornja Gorijevnica, which are almost exhausted, and from the recently-discovered mines at Rijepa and Gales, which are reported to be rich. The ore from Milicevci-Gornja Borijevnica is transported for processing by cable car to the factory, which is located in Brdjani, opposite the railroad station on the Cacak-Lajkovac-Belgrade line, 18 kilometers from Cacak. Ore from the Rijepa and Gales mines is brought to the factory on trucks. The ore, after having been processed, ground, and packed, is then loaded into railroad cars for transport to Belgrade.
2. The first and second grades of ore are exported, primarily to the United States. The inferior grades are ground and made into sumalit-plates (sic) two meters long, one-half meter wide, and one-half to five centimeters thick. The daily output of the factory is approximately 25 carloads of baked magnesite and 500 sumalit-plates.
3. The factory is equipped with two furnaces for the baking of magnesite. The first is old (pre-war), and the second new, having been built in 1949, and has two large gas-producing motors. At present two new furnaces and one new field furnace for the rapid baking of magnesite are being installed.
4. The factory employs 200 workers and approximately 250 miners work in the pits. Engineer Grigori Podurec, a White Russian, is the director of the factory, and Radomir Bosnjakovic is the director of personnel.

25X1

This document is hereby regraded to **CONFIDENTIAL** in accordance with the letter of 10 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

Document No.	6
No Change in Class.	☐
☒ Declassified	
Class. Changed To:	TS S C
Auth:	HR-70-2
Date:	26 JUN 1978
By:	

25X1

CLASSIFICATION		SECRET /CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY		DISTRIBUTION									
STATE	☒	NAVY	☒	NSRB									
ARMY	☒	AIR		FBI									

CONFIDENTIAL

Документ 7

ЦИА-РДП82-00457Р006500680013-9

5. јануар 1951.

Поверљиво, досљављено 25x1, земља Југославија

Предмет: Војна фабрика код Чачка

(непроверена информација)

1. У изградњи је фабрика оружја у подножју планине Јелице, три километра југо-западно од Чачка. Изградња је почела 1948. и планирано је да се заврши 1951. Пројекат изводе инжењери, конструктори и стручњаци државних предузећа, „Ратко Митровић“ и „Слобода“. Раднике снабдева армија, али су већина радника цивили.
2. Процењује се да је 35 грађевина подигнуто и прокопано неколико тунела кроз Јелицу.
3. Фабрички простор дугачак је око три километра, између села Јездина и Бијељина (Бељина), и широк око километар. Зону од 500 метара око фабрике чувају војне јединице.

(Одобрено за објављивање 8. 8. 2002)

CONFIDENTIAL
INFORMATION REPORT

CD NO. 25X1A

COUNTRY Yugoslavia

DATE DISTR 5 Jan 51

SUBJECT Military Plant Near Cacak

NO. OF PAGES 1

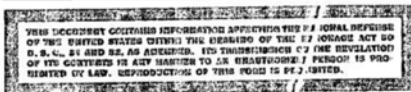
PLACE 25X1A
ACQUIRED []

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

DATE OF 25X1A
INFO. []

25X1X SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

RETURN TO CIA
LIBRARY

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

25X1X

SOURCE

1. A gun factory is under construction at the foot of the Jelica Mountain, three kilometers northwest of Cacak. Construction began in 1948 and the plant is scheduled for completion in 1951. The project is being carried out by construction engineers and experts of the state-operated companies, Sloboda and Ratko Mitrovic. The army supplies the workers, but most of the skilled workers are civilians.
2. Approximately thirty five buildings are being constructed and several tunnels are being dug through the Jelica Mountain.
3. The area of the plant is about three kilometers long (from the village of Jezdina to the village of Bijeljine) and about one kilometer wide. A 500 meter zone around the plant is guarded by a military unit.

Document No. 12
Do Change to Class. []
[] Declassified
Class. Changed To: TS S []
Ref: ER 73-2
Date: 7-JUL-1978

25X1

CLASSIFICATION				SECRET/CONTROL-U. S. OFFICIALS ONLY											
STATE #	☒	NAVY #	☒	NSRR											
ARMY #	☒	AIR #	☒	FBI											
				DISTRIBUTION											

CONFIDENTIAL

Документ 8

ЦИА-РДП82-00457Р006800080006-0

2. фебруар 1951.

Поверљиво, досијављено 50х1, земља Југославија

Предмет: Рудници магнезита „Чачак“.

(непроверена информација)

1. Рудници магнезита „Чачак“ обухватају два појединачна налазишта, рудник „Емилка“ на западној страни брда Рожањ и „Шумадија“ на источној.
2. Сваки од тих рудника води пословођа који одговара управи у селу Љубићу која је, са друге стране, подређена Савезној управи за неметале у Београду.
3. Током 1949. просечна дневна производња сваког од рудника била је око 30 тона руде, са просечним садржајем магнезита од око 30 одсто. Финални производ је магнезит од 98 процената чистоће.
4. Управо се гради нова линија за производњу магнезијум-оксихлорида.

(Одобрено за објављивање 29. 3. 2012)

50X1-HUM

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
INFORMATION REPORT

REPORT
CD NO

COUNTRY Yugoslavia

DATE DISTR 2 FEB 57

SUBJECT The Cacak Magnesite Mines

NO. OF PAGES 1

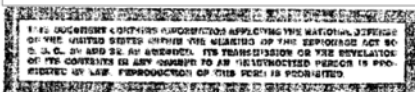
PLACE
ACQUIRED

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

DATE OF
INFO.

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

50X1-HUM

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

50X1-HUM

1. The Cacak magnesite mines are composed of two individual mines which are situated at the locations given below:
 - a. Emilka mine : On the western side of the Rozanj hill
 - b. Sumadija mine : On the eastern side of the Rozanj hill.
2. Each mine is administered by a manager who is responsible to the mine directorate located in the village of Ljubic, which, in turn, is subordinate to the General Directorate of Non-Ferrous Metals in Belgrade.
3. During 1949, the average daily output of each mine was approximately thirty tons of ore with an average mean magnesite content of approximately 30 percent. The final product is 98 percent pure magnesite.
4. A new furnace for the production of magnesium oxychloride cement has been constructed.

115

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION ~~SECRET~~/CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY

STATE	☒ NAVY	☒ NSRB	DISTRIBUTION																
ARMY	☒ AIR	☒ FBI																	

Document No. 006
 No Change in Class. ☐ 50X1-HUM
☐ Declassified
 Class. Changed To: TS S @
 Auth.: HR 70-2
 Date: 14 July 78
 By: [signature]

Документ 9

ЦИА-РДП82-00457Р007100150009-2

19. мај 1951.

Поверљиво, шајна, досијављено 25х1, земља Југославија

Предмет: Фабрика папира у Чачку.

1. У Чачку постоји фабрика хартије подигнута близу реке Западне Мораве, на око 100 метара од железничке станице у граду. Има око 340 запослених. Пре рата била је власништво „Пантића и ортака“ и у то време имала стотину радника.
2. Фабрика има следеће објекте:
 - (а) једносратну зграду 10 са 50 метара у којој су смештене све машине за израду папира;
 - (б) једносратну зграду 30 са 15 метара где се папир сече и пакује;
 - (ц) две радионице за поправке 10 са 15 метара;
 - (д) двосратну административну зграду 20 са 15 метара, сазидану 1949;
 - (е) радничку кантину 10 са 7 метара;
 - (ф) старо складиште;
 - (г) два складишта сазидана 1949.
3. Технички директор је инжењер Енвалд, који није комуниста. Рајко Милетић је књиговођа.
4. Производња је 10 тона папира на свака 24 сата. Папир се користи углавном за штампање новина и израду картона.
5. Извор енергије у фабрици јесте парна машина која покреће један генератор. Троши сваког дана око 30 тона угља лошијег квалитета.
6. Сировински материјал састоји се од целулозе увезене из Чехословачке, старих крпа и папира. Наводно ће се фабрика снабдевати целулозом произведеном у Југославији.
7. Фабрика има железнички колосек којим празне вагоне вуку четири вола.
8. По тврдњи инжењера Енвалда квалитет папира сиромашан је због нереалних захтева за великом производњом. Он је такође рекао да су све машине дотрајале, уз акутни недостатак резервних делова.

Напомена: Скрећемо вам пажњу на (затамњено) о чему је извештено у истраживању југословенске индустрије целулозе и папира.

(Одобрено за објављивање 18. 5. 2000)

25X1A

INFORMATION REPORT

CD NO.

CONFIDENTIAL

DATE DISTR. 19 Mar 51

COUNTRY Yugoslavia

SUBJECT Paper Factory in Cacak

NO. OF PAGES 2

PLACE 25X1A

ACQUIRED

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

DATE OF
INFO.

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

25X1X

RETURN TO CIA
LIBRARY

1. In Cacak there is a paper factory located near the Zapadna Morava river and about 100 meters from the Cacak railroad station. It has approximately 340 employees. It was known as the property of Pantic and Company before the war and at that time had 100 employees.
2. The factory has the following buildings:
 - (a) A one-story building, 10 meters by 50 meters. All paper manufacturing machinery is in this building.
 - (b) A one-story building, 30 meters by 15 meters, where the paper is cut and packed.
 - (c) Two repair shops, 10 meters by 15 meters.
 - (d) A two-story administration building, 20 meters by 15 meters, constructed in 1949.
 - (e) Workers' mess hall, 10 meters by 7 meters.
 - (f) An old warehouse.
 - (g) Two warehouses, constructed in 1949.
3. The technical manager is Engineer Envald, who is not a Communist. Rajko Miletic is the bookkeeper.
4. Production is 10 tons of paper every 24 hours. The paper mostly is used for newspapers and cardboard.
5. Source of power for the factory is a steam engine which operates one generator. It consumes approximately 30 tons of inferior quality coal each day.
6. Raw materials consist of cellulose imported from Czechoslovakia, old rags, and paper. It is alleged that the factory would be supplied with cellulose produced in Yugoslavia.

117

CLASSIFICATION		SECRET	
STATE	☒ NAVY	☒ NSRB	DISTRIBUTION
ARMY	☒ AIR	☒ FBI	

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 13 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.

Next Review Date: 2008

Approved For Release 2000/05/18 : CIA-RDP82-00457R007100150009-2

CONFIDENTIAL

Document No. 25X1A

Change in Class. Declassified

Class. Changed To: UNCLASSIFIED

Auth. HR 102

2008

Документ 10

ЦИА-РДП82-00457Р008400350003-2

23. август 1951.

Поверљиво, достављено 50х1, земља Југославија

Предмет: Војнограђевинско предузеће „Ратко Митровић“, Чачак.

(непроверена информација)

1. Штаб Војнограђевинског предузећа „Ратко Митровић“ је у Чачку, у Југославији. У априлу 1950. следећи појединци били су чланови особља:
 - а. Директор: извесни потпуковник Калезић.
 - б. Шеф персоналног одељења и политички комесар: извесни мајор Ђуровић.
 - ц. Шеф 12. одељења КОС-а: капетан Марко Ленић.
 - д. Извесни белоруски инжењер по имену Племин био је на челу Техничког одељења до хапшења крајем 1950.
2. У априлу 1950. следеће особе биле су на челу испоставе овог предузећа у Трстенику:
 - а. Директор: капетан Милош Жарковић (познат по надимку „Брка“).
 - б. Шеф персоналног одељења и политички комесар: капетан Ђура Дамјановић.
 - ц. Шеф 12. одељења КОС-а: потпоручник Никола Милеуснић.
3. У Трстенику је предузеће „Ратко Митровић“ између 1948. и 1950. подигло фабрику авиона и аеродром „1 Петолетка“ (први петогодишњи план). „1. Петолетка“ подигнута је отприлике 400 до 450 метара југозападно од железничке станице у Трстенику, дуж западне стране железничке пруге Трстеник – Краљево.
4. У априлу 1950. око 700 радника и два инжењеријска батаљона били су задужени за изградњу поменуте фабрике, аеродрома и смештаја за раднике.
5. Фабрика „1. Петолетка“ обухвата следеће грађевине:
 - а. Троспратну зграду, завршену крајем 1949, величине отприлике 100 са 20 метара. Зграда садржи канцеларије за чланове особља.
 - б. Две радионице, једну 100 са 140, другу 80 са 60 метара. Завршене су крајем 1949.
 - ц. Зграду 100 са 30 метара, где ће бити склапани авиони.
 - д. Кантину за раднике.
 - е. Гаражу.
 - ф. Бројне зграде 36 са 16 метара, за радионице, складишта и раднички смештај.
 - г. Неколико стотина метара јужно од фабрике подигнуте су бројне бараке за људе из два инжењеријска батаљона и припаднике јединице КНОЈ-а који чувају фабрику.

- х. Била је у току изградња смештаја за раднике фабрике, дуж пута Трстеник – Крушевац, источно од Трстеника. У априлу 1950. завршене су четири троспратнице, свака 60 са 20 метара. У две велике зграде почела је израда авиона.
6. У јануару 1950. почело је инсталирање алатних машина у две завршене радионице. Канцеларије чланова особља премештене су у нову зграду. Припадници КНОЈ-а чувају улаз у ту зграду и траже посебне пропуснице за приступ.
- А. Седмицу пошто је зграда отворена, из једне од канцеларија украдени су планови за конструкцију авионских мотора. Било је много ухапшених, али лопов ипак није откривен. После тога је руководство фабрике наредило специјалним чуварима да дежурају поред службеника док су планови код њих.
7. У априлу 1950. завршени су планови за изградњу тунела и подземних просторија близу фабрике авиона.
8. Чланови особља у фабрици авиона „1. Петолетка“ су:
- а. Директор: извесни мајор Ољача.
 - б. Технички директор: извесни капетан Мукер.
 - ц. Шеф четвртог одељења: извесни капетан Бакетић.
 - д. Шеф 12. одељења КОС-а: извесни капетан Мило.
9. Током априла 1950. инжењеријски батаљони почели су изградњу аеродрома три и по километра северозападно од железничке станице у Трстенику, северно од села Оџаци.

(Одобрено за објављивање 31. 5. 2011)

385
50X1-HUM

CLASSIFICATION ~~SECRET/CONTROL-U.S. OFFICIALS ONLY~~
CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY REPORT
INFORMATION REPORT CD NO.

COUNTRY Yugoslavia

DATE DISTR. 23 August 1951

SUBJECT The Ratko Mitrovic Military Construction
Enterprise in Cacak

NO. OF PAGES 2

PLACE
ACQUIREDNO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)DATE OF
INFO.SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

50X1-HUM

CIRCULATE

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE
OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF THE ESPIONAGE ACT 50
U.S.C. 31 AND 32, AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION
OF ITS CONTENTS IN ANY MANNER TO AN UNAUTHORIZED PERSON IS PRO-
HIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

50X1-HUM

1. The headquarters of the Ratko Mitrovic Military Construction Enterprise were in Cacak, Yugoslavia. In April 1950, the following individuals were members of the staff:
 - a. Manager: a certain Lieutenant Colonel Kalezic.
 - b. Chief of Personnel Department and Political Commissar: a certain Major Curovic.
 - c. Chief of the 12 KOS Department: Captain Marko Lenic.
 - d. A certain White Russian engineer by the name of Plemin was in charge of the Technical Department until his arrest at the end of 1950.
2. In April 1950, the following persons were employed at the Ratko Mitrovic Enterprise branch office in Trstenik:
 - a. Manager: Captain Milos Zarkovic (known by the nickname of "Brka").
 - b. Head of Personnel Department and Political Commissar: Captain Djura Damjanovic.
 - c. Chief of the 12 KOS Department: Second Lieutenant Nikola Mileusic.
3. Between 1948 and 1950, the "1 Petoljetka" (First Five Year Plan) aircraft plant and airfield was constructed by the Ratko Mitrovic Enterprise in Trstenik. This "1 Petoljetka" was constructed at approximately 100 to 150 meters southwest of the Trstenik railroad station, along the west side of the Trstenik-Kraljevo railroad line.
- h. In April 1950, approximately 700 workers and 2 engineer battalions were employed on the construction of the mentioned plant, airfield and housing for the workers.

Document No. 3
No Change in Class ☐
☐ Declassified
Class. Changed To: TS ☒
Auth: 100-100000

STATE #		X	NAVY #		X	NSRP		SECRET/CONTROL-U.S. OFFICIALS ONLY		DISTRIBUTION	
ARMY #		X	AIR #		X	PH		7-9-78			

50X1-HUM

Документ 11*ЦИА-РДП82-0045P010100430008-8**21. јануар 1952.**Поверљиво, досијављено 25x1, земља Југославија**Предмеј: Складиште авионског горива код Витановца, Чачак.*

1. Складиште авионског горива наводно је постављено 600 до 700 метара северозападно од железничке станице Витановац код Чачка и отприлике пет километара североисточно од моста преко реке Западне Мораве. Поменуто складиште саграђено је на јужној падини неименованог брда. Депо је смештен близу пута Краљево – Крагујевац који се простира паралелно са пругом Краљево – Крагујевац. Складиште је широко отприлике 25 метара, дубоко 70 метара и покривено слојем земље од десет центиметара. Изнад слоја земље видљиво је седам или осам вентилаторских отвора пречника око 25 центиметара. Не постоје подаци о струјном воду до депоа, али су примећена два бензинска генератора која се користе ради препумпавања.
2. Складиште наводно има капацитет 3.000 до 4.000 тона авионског бензина, садржи непознат, број резервоара и гориво је намењено аеродрому у Краљеву (Ранковићеву). Ова резерва је наводно део испорука Западних савезника у време кризе око Трста током 1948.
3. На основу података добијених од информатора, складиште горива строго чува посада од једног официра и 30 подофицира и регрута који припадају јединици аеродрома у Краљеву (Ранковићеву). Складиште је опасно препреком од бодљикаве жице високом 2,5 метра, са чуварским осматрачницама на сваком углу. Отприлике 100 метара око оgrade је забрањена зона. Чувари су постављени испред улаза у депо и на врху сваке осматрачнице. Такође, у време кад је информатор посетио ту зону, на дужности су биле две чуварске патроле са псима. Информатор није приметио ниједну противавионску батерију постављену у близини.

Коментар 1. Ради информисања о другим складиштима горива у Југославији скрећемо вам пажњу на (затамњено).

(Одобрено за објављивање 8. 8. 2002)

INTELLOFAX 6.

Approved For Release 2002/08/08 : CIA-RDP82-00457R010100430008-8

454
OCD

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION ~~SECRET~~ CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY
SECURITY INFORMATION
CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

REPORT NO. []

INFORMATION REPORT

CD NO

25X1A

COUNTRY Yugoslavia

DATE DISTR. 21 January 1952

SUBJECT Aviation Fuel Storage Depot near Vitanovac, Cacak
25X1C

NO. OF PAGES 1

REFERENCE COPY

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

DO NOT CIRCULATE

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

25X1X

1. An aviation fuel storage depot is reportedly situated some 600 to 700 meters northwest of the Vitanovic railroad station in Cacak, and approximately five kilometers northeast of the bridge which crosses the Zapadna Morava River. The stated fuel storage depot was allegedly built into the southern slope of an unspecified hill. The depot can reportedly be approached via the Kraljevo-Kragujevac road, which runs parallel to the Kraljevo-Kragujevac railroad line. The fuel depot is purported to be approximately 25 meters wide, 70 meters deep and to be covered with a layer of earth some 10 centimeters in thickness. Seven or eight ventilation shafts, each having a diameter of about 25 centimeters, were reported to project above the layer of earth. There was no evidence of an electric line leading into the depot; however, two gasoline-operated generators used for pumping purposes, were reportedly observed.
2. The fuel storage depot, which allegedly has a capacity of 3,000 to 4,000 tons of aviation gasoline kept in an unspecified number of tanks, reportedly stores fuel for the Kraljevo (Rankovicevo) Airfield. This reserve fuel was purportedly part of the supplies delivered by the Western Allies to Trieste during 1948.
3. According to data furnished by informant, the fuel storage depot was strictly guarded by a detail of one commissioned officer, 30 noncommissioned officers and enlisted men, reported to be assigned officially to the Kraljevo (Rankovicevo) Airfield. Uniformed auxiliary guards were allegedly furnished by the Kraljevo Airfield. The fuel depot is surrounded by a barbed-wire fence two and one half meters high, with guard post watchtowers located at each corner. Approximately 100 meters of the outer enclosed area were restricted. Guards were posted at the outside entrance and at the top of each watchtower. Two patrols with watchdogs were also on duty during the time informant visited the area. Informant did not observe any antiaircraft battery emplacements in the vicinity.

25X1A

1. [] Comment: For information relative to other fuel storage depots in Yugoslavia, your attention is called to [].

25X1A

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION ~~SECRET~~ CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY

STATE #	☒	NAVY #	☒	NSRB	☒	DISTRIBUTION	
ARMY #	☒	AIR #	☒	FBI	☒		

Document No. 8

No Change in Class. ☐ 25X1

☐ Declassified

Class. Changed To: TS ☒ 6

Approved For Release 2002/08/08 : CIA-RDP82-00457R010100430008-8

Date: 5-SEP-1978 By: []

Approved For Release 2002/08/08 : CIA-RDP82-00457R010100430008-8

Документ 12*ЦИА-РДП82-00457Р009800010006-1**17. јануар 1952.**Поверљиво, досјављено 25x1, земља Југославија**Предмет: Војнограђевинско предузеће „Ратко Митровић“, Чачак.**(нејроверена информација)*

1. „Ратко Митровић“, војнограђевинско предузеће из Чачка, које је под контролом и управом Генералног директората за војна грађевинска предузећа у саставу Министарства одбране у Београду, постоји од октобра 1949. Административно особље предузећа састоји се од следећих:
 - а. Директор: потпуковник Калезић;
 - б. Партијски секретар: неидентификовани цивил;
 - ц. Шеф инжењерског и техничког сектора: неидентификовани мајор;
 - д. Персонални директор: неидентификовани капетан;
 - е. Кадровски директор: капетан Милан Петровић;
 - ф. Шеф финансијског сектора: неидентификовани поручник под чијом је командом неидентификовани цивил као благајник;
 - г. Главни диспечер: капетан Маретић.

За предузеће „Ратко Митровић“ везано је и особље два радна одреда Југословенске армије. И особље одреда и административно особље смештени су у две суседне зграде у Чачку.

„Ратко Митровић“ контролише три следеће своје испоставе:

А. Испоставу у Трстенику која усмерава и контролише изградњу фабрике авиона у Трстенику. Ова испостава запошљава око 35 административних радника од који су половина инжењери, око 100 квалификованих радника, 1.000 радника добровољаца који су чланови Народног фронта и око 800 чланова Првог радног батаљона Другог радничког одреда. Подручје испоставе чувају чланови неке од јединица КНОЈ-а.

Б. Испоставу у селу Јездини, око три и по километра од Чачка, одговорну за изградњу војноиндустријског предузећа „Слобода“, које наводно производи противавионску и противтенковску муницију малих калибара. Рад у „Слободи“ наводно је почео 1950. Административно особље испоставе у Јездини је следеће:

1. Директор – извесни мајор Винко, Словенац;
2. Шеф транспорта – поручник Танкосић, Славонац. Ово одељење има на располагању 2 грађевинске локомотиве и око 200 вагона за колосек ширине 60 центиметара;
3. Главни инжењер – извесни Шевченко, Рус из СССР-а, који не жели да се врати тамо;
4. Официри КОС-а – неидентификовани ћелави капетан који је наводно наследио поручника Тому Шуљавића (Шуљагића?), сада распоређеног у Војноиндустријско предузеће „Милан Благојевић“ Чачак;

5. Шеф финансијског одељења – неидентификовани поручник;
6. Главни диспечер – поручник Василије Георгијевски.

У ову испоставу предузећа „Ратко Митровић“ распоређено је око 80 квалификованих радника, 500 радника добровољаца из Народног фронта и 1.200 чланова Другог радног батаљона Другог радничког одреда. Спољну безбедност одржава око 40 чувара из КНОЈ-а у саставу јединице стациониране у Ужичкој Пожеги, док унутрашњу сигурност одржава 30 чланова индустријске милиције која је део „Слободе“.

Ц. Испостава смештена у селу Лучанима, југоисточно од Ужичке Пожеге, у подножју западне падине планине Јелице, одговорна за изградњу Војноиндустријског предузећа „Милан Благојевић“ Чачак, које ће производити противтенковску муницију. Иако ова фабрика наводно још није почела са радом, машине су већ инсталиране у различитим фабричким зградама и именовано је административно особље. То су следећи:

1. Директор – мајор Вилим Шомоши, Мађар из Бачке Паланке, фанатични комуниста, који је обучен само за техничке послове;
2. Главни диспечер – поручник Павловић;
3. Шеф транспортног одељења – капетан Милош Милетић. Ово одељење има на располагању шест малих локомотива, око 500 вагона за пругу од 60 и 10 већих вагона за пругу од 76 центиметара.
4. Шеф финансијског одељења – неидентификовани потпоручник;
5. Офицер КОС-а – Томо Шуљавић (Шуљагић?), раније додељен испостави близу Јездине која је градила „Слободу“;
6. Партијски секретар: мајор Винко Грујић, веома бучан човек.

У овој испостави запослено је близу 20 инжењера, међу којима се истиче извесни Рогина, Словенац; око 50 техничара; око 20 чиновника; 250 сталних квалификованих радника који су смештени у 20 шумских кућа у близини; око 1.500 добровољних радника који су чланови Народног фронта и око 6.400 радника војника подељених у шест батаљона Другог радничког одреда.

Спољну безбедност чува 70 припадника КНОЈ-а из јединице у Ужичкој Пожеги, док је унутрашња безбедност поверена индустријској милицији „Милана Благојевића“ са неких 60 чланова.

Коментар 4: Овде ће вероватно бити изграђена фабрика барута под контролом стручњака и радника предузећа „Ратко Митровић“ и „Слобода“ и та фабрика ће вероватно потпасти под „Милан Благојевић“.

Коментар 5: Јединица КНОЈ-а је вероватно одељење неутврђеног батаљона 11. Дивизије КНОЈ-а.

(Одобрено за објављивање 3. 3. 2006)

INFORMATION REPORT

CD NO.

DATE DISTR. 17 January 1953

NO. OF PAGES 3

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

25X1

- Also attached to the Ratko Mitrovic Military Construction Enterprise is the official staff of the 2 Labor Detachment of the Yugoslav Army. Both the 2 Labor Detachment staff and the administrative staff of the Enterprise are housed in two adjacent frame buildings in Cacak.

- CLASSIFICATION: ~~CONFIDENTIAL~~ ~~SECRET/CONTROL~~ - U.S. OFFICIALS ONLY

[illegible]

25X1

Документ 13

ЦИА-РДП82-00457Р008400430008-8

21. септембар 1951.

Поверљиво, достављено 25x1, земља Југославија

Предмет: Антикомунистички покрет отпора у Западној Србији.

1. Покрет отпора делује у Западној Србији под називом „Ослобођење земље“ или ОЗ (Liberation of the Country). Учитељица Ната Ђуричић, из села Козличић у округу Ваљево, ухапшена је децембра 1950. као члан ОЗ. УДБА је нашла чланску карту ОЗ на њено име, и због тога је осуђена на шест година затвора.
2. У ваљевском округу тренутно оперишу мале четничке групе, у подземљу. Потпуковник Владимир Комарчић, познат као Лале, бивши командант Михаиловићевог Посавско-колубарског корпуса, и Миле Бошковић, неко време командант Ваљевске војне области под Михаиловићем, живе у планинским скровиштима у пределима Медведника, Маљена, Рудника и Суворора. Јављено нам је да им народ у тим крајевима помаже.
3. Никола Калабић, бивши четнички официр, био је, како извештавају, опкољен 1950. од стране милиције и војске између села Брежђе и Осеченица. Ипак је успео да побегне и народ ваљевског краја верује да он још живи на овом подручју.
4. Спиро Миладиновић означен је као вођа четничке групе из Топлице која оперише на подручју Космета.

(Одобрено за објављивање 4. 12. 2001)

INTELLOFAX 7

INFORMATION REPORT

CD NO.

COUNTRY: Yugoslavia

DATE DISTR. 21 Sep 51

SUBJECT: Anti-Communist Resistance in Western Serbia

NO. OF PAGES 1

PLACE 25X1A

ACQUIRED [REDACTED]

NO. OF ENCLS.
(LISTED BELOW)

DATE OF
INFO. [REDACTED]

25X1X

SUPPLEMENT TO
REPORT NO.

1. A resistance organization exists in Western Serbia under the name of Oslobodjenje Zemlje, or OZ (Liberation of the Country). A teacher, Mita Djuricic, in the village of Ioslicic, in the Valjevo district, was arrested in December 1950 for being a member of the OZ. The UDB found an OZ membership card on her person, and as a result she was sentenced to six years in prison.
2. Small underground Chetnik groups are currently operating in the Valjevo area. Lieutenant Colonel Vladimir Komarcic, known as Kale, formerly commander of Mihailovic's Posavsko-Kolubarski Corps, and Mile Boskovic, at one time commander of the Valjevo Military District under Mihailovic, live in mountain hide-outs in the area of Medvednik, Maljen, Rudnik, and Gvozdor. The people in these areas are reported to be helping them.
3. Nikola Kalabic, a former Chetnik officer, is reported to have been surrounded in 1950 by Militia and Army units between the villages of Brezidje and Osecenica. He managed however, to escape, and the people of the Valjevo area believe that he is still living in their area.
4. Spiro Miladinovic is designated as the leader of a Chetnik group from Toplica which is operating in the Kosmet area.

127

Document No.	7
No Change in Class.	☐
☐ Reclassified	
Class. Changed To:	TS S ①
auth:	HR 782
date:	7-9-78
By:	33

25X1A

What CIA Was Looking for in Čačak

United States intelligence agency (CIA) with headquarters in Langley, Virginia (USA), has over time gradually removed confidentiality marks from secret documents from its archives. Therefore, data on subjects reported by its agents from Čačak in the middle of the last century became accessible to the public on its internet page in the first decade of the 21st century. In this text, the author who was correspondent of the newspaper "Politika" from the region of Čačak, gives a presentation of the most interesting details from 13 published documents. These are mainly data on the army, military and new industrial enterprises. Economic and military espionage represented the

basic tasks and, thus, only one of the 13 above mentioned documents, namely the one from 1951, contained data on anti-communist resistance in Western Serbia. From the present point of view, one can easily notice that those espionage reports were detailed and contained almost hundred per cent accurate data. When spies had a dilemma, they would note that the data was either not verified or taken from the press or that it represented only indications. If there was something that they did not see by their own eyes, they would mention that the information was received from an "informer", that is, from our man, a collaborator who was either recruited or paid.

Gvozden OTAŠEVIĆ

Que chercha la CIA à Cacak?

L'Agence américaine de renseignement (CIA), dont le siège est à Langley, dans l'état de la Virginie (USA), avec l'écoulement du temps, retira progressivement les indications secrètes des documents confidentiels dans ses archives. De cette manière, à travers les pages du site web de la CIA dans la première décennie du XXIème siècle, les données sur ce que ses agents rapportèrent de Cacak au milieu du siècle dernier, devinrent accessibles au public. Dans ce texte, l'auteur, d'ailleurs correspondant du journal „Politika“ de la région de Cacak, donne une représentation des détails les plus intéressants de 13 documents publiés. Ce sont en général des renseignements sur l'armée, les entreprises militaires et les établissements industriels nou-

veaux. L'espionnage économique et l'espionnage militaire furent les devoirs élémentaires, si bien que rien qu'un des 13 documents cités, et datant de 1951, comporta les données sur le mouvement anti-communiste de la Résistance dans l'ouest de la Serbie. Du point de vue actuel, on peut facilement remarquer que ces rapports d'espionnage furent concis, avec des renseignements presque à cent pour cent exacts. Puis, là où l'espion fut dans le doute, il indiqua que le renseignement fut invérifiable, tiré de la presse ou qu'il fut question d'indices. S'il n'eut pas vu quelque chose de ses propres yeux, il mentionna avoir reçu la nouvelle de la part d'un „informateur“, donc de la part d'un dénonciateur de notre pays, recruté ou payé.

Gvozden OTASEVIC